

KOMPETENCJE DIECEZJALNYCH ORGANÓW KOLEGIALNYCH W SPRAWACH MAJĄTKOWYCH

Mirosław Sitarz

Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Streszczenie. Autor analizuje kompetencje organów kolegialnych dotyczące zarządzania dobrami kościelnymi w diecezji. Wskazuje, że biskup diecezjalny, który posiada władzę rządzenia, jest głównym administratorem dóbr kościelnych w diecezji. Wierni chrześcijanie – zarówno ci, którzy otrzymali święcenia, jak i wierni świeccy – mogą partycypować we władzy rządzenia również poprzez uczestnictwo w organach kolegialnych. Dlatego też przedmiotem analizy są kompetencje w sprawach majątkowych następujących organów kolegialnych w diecezji: diecezjalnej rady do spraw ekonomicznych, rady kapłańskiej i kolegium konsultorów.

Słowa kluczowe: diecezjalna rada do spraw ekonomicznych, rada kapłańska, kolegium konsultorów, biskup diecezjalny

Ustawodawca w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.¹ stanowi, że głównym administratorem diecezjalnych dóbr kościelnych jest biskup (kan. 1279 § 1). Kongregacja ds. Biskupów w dyktando o pasterskiej posłudze biskupów *Apostolorum Successores*² promulgowała zasadnicze kryteria w zarządzaniu dobrami kościelnymi, tj.: 1) kryterium kompetencji duszpasterskiej i technicznej; 2) kryterium uczestnictwa; 3) kryterium ascezy; 4) kryterium apostolskie; 5) kryterium dobrego ojca rodziny (nr 190). Pomimo tego, że w Kościele partykularnym z ustanowienia Bożego władzę rządzenia (ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą) posiada biskup diecezjalny (kan. 381 § 1; kan. 391 § 1 i 2), to – zgodnie z akcentowaną po Soborze Watykańskim II zasadą pomocniczości – w tej władzy mogą partycypować wierni chrześcijanie,

¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1–317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83].

² Congregazione per i Vescovi, *Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi Apostolorum Successores* (22.02.2004), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2004; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 517–711 [dalej cyt.: AS].

również świeccy (kan. 129 § 2). Przejawem tego uczestnictwa są diecezjalne organy kolegialne.

Przedmiotem artykułu będzie analiza kompetencji diecezjalnych organów kolegialnych wyłącznie w sprawach majątkowych. Dlatego też zostaną scharakteryzowane zadania dotyczące zarządu dobrami kościelnymi, w jakie wyposażył ustawodawca powszechny następujące obligatoryjne organy kolegialne: diecezjalną radę do spraw ekonomicznych, radę kapłańską i kolegium konsultorów³.

1. DIECEZJALNA RADA DO SPRAW EKONOMICZNYCH

Ustawodawca kodeksowy zobowiązuje biskupa diecezjalnego do erygowania rady do spraw ekonomicznych, a także do przewodniczenia jej osobiście lub przez delegata. W skład tego obligatoryjnego organu kolegialnego wchodzi przynajmniej 3 członków wybranych spośród wiernych świeckich lub duchownych, zarówno mężczyzn, jak i kobiet na 5-letnią kadencję z możliwością przedłużenia na dalsze pięciolecie, biegłych w sprawach ekonomicznych, znających dobrze prawo cywilne, odznaczających się prawością (kan. 492 § 1 i 2) oraz pozostających we wspólnocie Kościoła (kan. 149 § 1). Członkowie rady nie mogą być krewnymi lub powinowatymi biskupa diecezjalnego do czwartego stopnia (kan. 492 § 3).

Rada – w zakresie spraw majątkowych – posiada kompetencje: 1) administrowania dobrami kościelnymi diecezji; 2) konsultacyjne; 3) kontrolne; oraz 4) kompetencję kreacyjną.

1.1. Kompetencje w zakresie administrowania dobrami kościelnymi diecezji

Diecezjalna rada do spraw ekonomicznych prowadzi zarząd dóbr kościelnych diecezji poprzez: 1) wspieranie w zarządzaniu dobrami doczesnymi; 2) przygotowanie projektu budżetu diecezji na następny rok; 3) zatwierdzanie bilansu przychodów i wydatków za rok ubiegły. W odniesieniu do kompetencji w zakresie administrowania dobrami kościelnymi diecezji Kongregacja ds. Biskupów stanowi: „Razem z diecezjalną Radą do spraw ekonomicznych biskup niech podda analizie projekty dzieł, bilanse, plany finansowe itd. i niech podejmie decyzje zgodne z prawem” (AS 193). Przygotowywanie projektu budżetu diecezji na następny rok oraz zatwierdzanie bilansu

³ Rada duszpasterska (kan. 511–514) nie będzie stanowić przedmiotu artykułu, chociaż Kongregacja ds. Biskupów w odniesieniu do zarządzania dobrami kościelnymi wskazała: „W zależności od rodzaju sprawy, może także okazać się pożyteczne zwołanie diecezjalnej Rady duszpasterskiej” (AS 190).

przychodów i wydatków za rok ubiegły odbywa się pod kierownictwem biskupa diecezjalnego.

1.1.1. Wspieranie w zarządzaniu dobrami doczesnymi

Głównym zarządcą dóbr kościelnych w diecezji jest biskup (kan. 1279 § 1; AS 189)⁴. Rada do spraw ekonomicznych ma wspierać biskupa w zarządzaniu dobrami kościelnymi w diecezji (kan. 1280)⁵. Dlatego też celem ustanowienia tego organu jest właściwe administrowanie dobrami kościelnymi oraz udzielanie pomocy w zarządzaniu⁶. Rada powinna profesjonalnie oceniać sytuację ekonomiczną diecezji i służyć biskupowi pomocą w zakresie prawidłowego, aktualnego zarządu dobrami kościelnymi oraz ukazywać możliwości zaspokojenia materialnych potrzeb diecezji w przyszłości⁷. Ponadto określa sposób administrowania dobrami kościelnymi przez ekonoma pod władzą biskupa (kan. 494 § 3)⁸.

1.1.2. Przygotowanie projektu budżetu diecezji na następny rok

Diecezjalna rada do spraw ekonomicznych „przygotowuje każdego roku, zgodnie ze wskazaniem biskupa diecezjalnego, zestaw przychodów i wydatków, przewidzianych w związku z zarządaniem diecezji w roku następnym” (kan. 493), czyli projekt budżetu diecezji. Sporządzanie projektu budżetu zależy od zasobów finansowych konkretnego Kościoła partykularnego, rozmiaru kurii diecezjalnej oraz innych agend i instytucji, które finansowo są wspierane przez diecezję. Zgodnie z zasadą subsydiarności, byłoby właściwe, aby różne urzędy, departamenty i instytucje, które są wspierane przez diecezję, uczestniczyły przynajmniej w początkowych etapach przygotowywania

⁴ „Zarząd dóbr kościelnych należy do tego, kto bezpośrednio kieruje osobą, do której dobra należą, chyba że co innego postanawiają prawo partykularne, statuty lub prawny zwyczaj, przy zachowaniu prawa ordynariusza do interweniowania w wypadku zaniedbań zarządcy” (kan. 1279 § 1). Natomiast zgodnie z postanowieniami Kongregacji ds. Biskupów, „Do biskupa należy, z racji przewodniczenia Kościołowi partykularnemu, organizowanie tego, co związane jest z zarządzaniem dobrami kościelnymi, poprzez wydawanie odpowiednich przepisów i wskazań, w harmonii z wytycznymi Stolicy Apostolskiej oraz przy wykorzystaniu ewentualnych postanowień i pomocy Konferencji Episkopatu” (AS 189).

⁵ „Każda osoba prawna powinna mieć własną radę do spraw ekonomicznych lub przynajmniej dwóch doradców, którzy mają wspierać zarządcę w wypełnianiu jego zadań, zgodnie ze statutami”.

⁶ T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. Doczesne dobra Kościoła. Sankcje w Kościele. Procesy*, t. IV, Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, Olsztyn 2009, s. 42.

⁷ M. Sitarz, *Organy kolegalne w Kościele partykularnym*, w: *Kościół partykularny w Kodeksie Jana Pawła II*, red. J. Krukowski, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2004, s. 126.

⁸ *Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski w sprawie zarządzania dobrami doczesnymi Kościoła* (25.08.2015), „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 27 (2015), s. 116–140 [dalej cyt.: Instrukcja], pkt 3.6.

budżetu. W wielu diecezjach budżet poszczególnych departamentów jest przedkładany ekonomowi (kan. 494) lub moderatorowi kurii (kan. 473 § 2), który dokonuje odpowiednich dostosowań, tak, aby osiągnąć wstępny zrównoważony budżet w celu przedłożenia go radzie do spraw ekonomicznych. Niezależnie od procedury przyjętej w przygotowywaniu wstępnego projektu budżetu przedkładanego radzie do spraw ekonomicznych (preliminarz), budżet ten powinien być sporządzony na podstawie priorytetów diecezji jako całości. Biskup diecezjalny powinien podejmować regularny przegląd potrzeb diecezjalnych i dzielić swoje spostrzeżenia z tymi, którzy biorą udział w przygotowaniu projektu. Diecezjalna rada do spraw ekonomicznych jest odpowiedzialna za przedłożenie biskupowi ostatecznego projektu budżetu. Ponadto uczestniczy nie tylko w przyznawaniu funduszy, ale również w formułowaniu zaleceń dotyczących gromadzenia określonych środków materialnych⁹.

1.1.3. Zatwierdzanie bilansu przychodów i wydatków za rok ubiegły

Ustawodawca kodeksowy stanowi, że diecezjalna rada do spraw ekonomicznych „zatwierdza bilans przychodów i rozchodów za rok ubiegły” (kan. 493). Rada jest odpowiedzialna za przygotowanie rocznego raportu finansowego (kan. 494 § 4)¹⁰ z uwzględnieniem zarówno kwestii finansowych, jak i duchowych diecezji, w szczególności potrzeb związanych z kultem, dziełami miłosierdzia, apostołatem oraz utrzymaniem duchowieństwa (AS 189). Poprzez sprawozdanie roczne upewnia się, że fundusze przeznaczone na określone cele zostały właściwie ulokowane (kan. 1267 § 3), a także ma okazję do sprawdzenia stanu finansowego różnych fundacji (kan. 1305). Po zatwierdzeniu sprawozdania rocznego rada wspomaga biskupa diecezjalnego w przygotowaniu przez niego rocznego sprawozdania z zarządu (kan. 1287 § 2)¹¹.

1.2. Kompetencje konsultacyjne

Diecezjalna rada do spraw ekonomicznych posiada także kompetencje powierzone jej w Księdze V KPK/83 „Doczesne dobra Kościoła” (kan. 493). Biskup diecezjalny w określonych sytuacjach ma obowiązek wysłuchać opinii rady lub uzyskać jej zgodę przed podjęciem ostatecznej decyzji o wydaniu aktu administracyjnego¹². Zgodnie z Instrukcją Konferencji Episkopatu

⁹ B.A. Cusack, *The Finance Council and the Finance Officer* [cc. 492-494], w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J.P. Beal, J.A. Coriden, T.J. Green, Paulist Press, New York–Mahwah 2000, s. 649.

¹⁰ „Z końcem roku ekonom winien przedstawić Radzie do spraw ekonomicznych wykaz przychodów i rozchodów”.

¹¹ B.A. Cusack, *The Finance Council and the Finance Officer*, s. 649–650.

¹² M. Sitarz, *Kompetencje organów kolegialnych w Kościele partykularnym w sprawowaniu władzy wykonawczej według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2008, s. 64. Zgodnie z kan. 127 § 1, „Gdy prawo postanawia, że przełożony

Polski, w regulaminie pracy diecezjalnej rady do spraw ekonomicznych należy określić szczegółowy jej sposób działania, a zwłaszcza procedurę wyrażania przez nią opinii w sprawie aktów zarządu o większym znaczeniu oraz zgody w sprawie aktów nadzwyczajnego zarządu i alienacji (pkt 3.13)¹³.

1.2.1. Udzielanie opinii

Biskup diecezjalny jest zobowiązany zasięgnąć opinii rady do spraw ekonomicznych przed podjęciem ostatecznej decyzji w następujących sprawach: 1) mianowania i usunięcia ekonoma diecezjalnego (kan. 494 § 1-2); 2) nałożenia na publiczne osoby prawne podległe jego władzy umiarkowanego podatku, proporcjonalnego do dochodów (kan. 1263; Instrukcja, pkt 2.18); 3) nałożenia na osoby fizyczne i prawne nadzwyczajnego i umiarkowanego podatku (kan. 1263; Instrukcja, pkt 2.18); 4) podjęcia aktu dotyczącego zarządu o większym znaczeniu ze względu na stan materialny diecezji (kan. 1277; AS 193; Instrukcja, pkt 3.32); 5) określenia czynności przekraczających granice i sposób zwyczajnego zarządzania (kan. 1281 § 2; AS 189); 6) przyjęcia corocznych sprawozdań z zarządu poszczególnych dóbr kościelnych (kan. 1287 § 1); 7) zabezpieczenia i ulokowania w fundacji pieniędzy i dóbr ruchomych przydzielonych tytułem dotacji (kan. 1305); 8) zmniejszenia zobowiązań pochodzących z rozporządzeń wiernych na cele pobożne określonych przez fundatora, z wyjątkiem redukcji zobowiązań mszalnych (kan. 1310 § 2).

W powyższych sytuacjach biskup diecezjalny po zwołaniu rady i zapoznaniu się z jej opinią podejmuje decyzje ważnie, bez względu na to, czy podjął je zgodnie z opinią rady, czy wbrew tej opinii (kan. 127 § 1)¹⁴.

1.2.2. Wyrażanie zgody

Diecezjalna rada do spraw ekonomicznych zobowiązana jest wyrazić zgodę w następujących sprawach: 1) podjęcia aktów nadzwyczajnego zarządzania ze względu na materialny stan diecezji (kan. 1277; AS 193; Instrukcja, pkt 3.33); 2) dokonania alienacji dóbr stanowiących stały, prawnie nabyty majątek publicznej osoby prawnej podległej biskupowi diecezjalnemu lub fundacji diecezjalnej, których wartość przekracza sumę określoną w prawie (kan. 1277 i 1291); 3) dokonania alienacji dóbr, których wartość mieści się w ramach między najniższą a najwyższą sumą określoną przez konferencję biskupów w odniesieniu do osób prawnych niepodlegających biskupowi diecezjalnemu,

do podjęcia czynności potrzebuje zgody lub rady jakiegoś kolegium lub zespołu osób, winien zwołać kolegium lub zespół, zgodnie z postanowieniem kan. 166, chyba że – gdy chodzi tylko o uzyskanie rady – inaczej zastrzega prawo partykularne lub własne. Do ważności zaś aktów wymaga się uzyskania zgody bezwzględnej większości tych, którzy są obecni, albo wysłuchania rady wszystkich”.

¹³ Wzór statutu diecezjalnej rady do spraw ekonomicznych i regulamin jej prac stanowią załączniki nr 3 i 4 Instrukcji.

¹⁴ M. Sitarz, *Organy kolegialne w Kościele partykularnym*, s. 127.

zaś statuty tej osoby nie wskazują kompetentnej władzy kościelnej, a także dokonania alienacji dóbr diecezji (kan. 1292 § 1; AS 189)¹⁵; 4) dokonania alienacji dóbr, których wartość przekracza najwyższą sumę lub chodzi o rzeczy darowane Kościołowi na podstawie ślubu, a także o rzeczy kosztowne z racji artystycznych lub historycznych (kan. 1292 § 2; AS 189); 5) dokonania jakiegokolwiek transakcji, na skutek której majątek osoby prawnej może znaleźć się w gorszej sytuacji (kan. 1295); 6) zrzeczenia się instancji w sprawach dotyczących aktów przekraczających granice zwyczajnego zarządu (kan. 1524 § 2).

W sytuacjach, w których ustawodawca kościelny wymaga zgody rady do spraw ekonomicznych, biskup diecezjalny, jeśli nie zwoła tej rady i nie uzyska jej zgody, działa nieważnie (kan. 127 § 1)¹⁶.

Konferencja Episkopatu Polski postanowiła, że wszystkie dokumenty wydawane przez radę do spraw ekonomicznych, np. opinia, zgoda, czy protokoły posiedzeń, są dokumentami wewnętrznymi Kościoła (Instrukcja, pkt 3.14).

1.3. Kompetencje kontrolne

Diecezjalna rada do spraw ekonomicznych posiada kompetencje kontrolne względem: 1) ekonoma, który z końcem roku przedstawia jej wykaz przychodów i rozchodów diecezji (kan. 494 § 4); 2) zarządców, zarówno duchownych, jak i wiernych świeckich, jakichkolwiek dóbr kościelnych, które nie zostały zgodnie z prawem wyjęte spod władzy rządzenia biskupa diecezjalnego. Zarządcy każdego roku przedkładają ordynariuszowi miejsca sprawozdanie z zarządu tych dóbr (kan. 1287 § 1).

1.4. Kompetencja kreacyjna

Ustawodawca kodeksowy wyposażył radę do spraw ekonomicznych w jedną kompetencję kreacyjną. W sytuacji *sede vacante* na urzędzie biskupa diecezjalnego (kan. 416-430)¹⁷, gdy kolegium konsultorów wybierze ekonoma na administratora diecezji, rada powinna wybrać na ten czas innego ekonoma (kan. 423 § 2). Z chwilą objęcia w posiadanie diecezji przez nowego biskupa, ekonom, który został wybrany administratorem diecezji, powraca do zadań, jakie pełnił przed zaistnieniem sytuacji *sede vacante*, natomiast kompetencje tymczasowego ekonoma wygasają.

¹⁵ Wymóg uzyskania zgody zachodzi w przypadku alienacji majątku kościelnej osoby prawnej mieszczącej się pomiędzy kwotą 100 tys. euro a 1 mln euro, zob.: Konferencja Episkopatu Polski, List do wszystkich biskupów diecezjalnych „Przedkładamy kopię dekretu odnośnie do *recognitio* w sprawie nowych sum związanych z alienacją dóbr kościelnych” (7.02.2007), „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 13 (2007), s. 33; Instrukcja, pkt 3.18.

¹⁶ M. Sitarz, *Organy kolegialne w Kościele partykularnym*, s. 127.

¹⁷ Tenże, A. Romanko, *Sede vacante*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. XVII, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2012, kol. 1333–1334.

Funkcjonowanie diecezjalnej rady do spraw ekonomicznych nie ulega zawieszeniu mocą samego prawa podczas wakatu stolicy biskupiej. Ustawodawca kościelny w kan. 423 § 2 wyraźnie wskazuje na jej kompetencję kreacyjną. Zawieszenie tego organu uniemożliwiłoby bowiem wybór ekonoma, w sytuacji, w której dotychczasowy ekonom zostałby wybrany przez kolegium konsultorów administratorem diecezji¹⁸. W KPK/83 nie zostało doprecyzowane, kto i w jakim terminie ma zwołać radę w celu wyboru nowego ekonoma. Przez analogię należy stwierdzić, że radę powinien zwołać ten, kto tymczasowo zastępuje biskupa diecezjalnego lub jej członek najstarszy nominacją w radzie (kan. 502 § 2 w zw. z kan. 19). Ustawodawca pomija również kwestię, czy diecezjalna rada do spraw ekonomicznych ma wybrać nowego ekonoma w sytuacji *sede impedita*, jeżeli kolegium konsultorów wybierze ekonoma na tymczasowego rządcę diecezji (kan. 413 § 2). Należy sądzić, że tak, ponieważ urzędy te są niekompatybilne¹⁹.

2. RADA KAPŁAŃSKA

Rada kapłańska jest organem obligatoryjnym w diecezji i ma być „jakby senatem biskupa” reprezentującym całe prezbiterium diecezji²⁰. Jej zadaniem jest wspieranie biskupa w kierowaniu diecezją, zgodnie z prawem, aby „możliwie najbardziej pomnażało się dobro pasterskie powierzonej mu części Ludu Bożego” (kan. 495 § 1). Kongregacja ds. Biskupów stwierdziła: „Chociaż jest instytucją posiadającą jedynie głos doradczy, Rada kapłańska jest powołana do wspomagania biskupa w tym, co dotyczy zarządzania diecezją. Jest ona także właściwym miejscem do wypracowania całościowej wizji sytuacji diecezji oraz rozeznania tego, co Duch Święty podpowiada za pośrednictwem poszczególnych osób lub grup, do wymiany poglądów i doświadczeń, wreszcie do określania jasnych celów dla poszczególnych urzędów diecezjalnych, proponowania priorytetów i metod” (AS 183).

¹⁸ Ustawodawca partykularny nie może stanowić prawa sprzecznego z prawem powszechnym, dlatego za takie należy uznać postanowienie synodu diecezji legnickiej, zgodnie z którym, w sytuacji *sede impedita* lub *sede vacante* diecezjalna rada do spraw ekonomicznych zawiesza swą działalność, zob. Statut Rady ds. Ekonomicznych Diecezji Legnickiej, w: *I Synod Diecezji Legnickiej (2007-2012). Przypatrzmy się powołaniu naszemu. T. I. Program odnowy religijno-moralnej*, Diecezja Legnicka, Legnica 2012, § 2 ust. 6.

¹⁹ M. Sitarz, *Kompetencje rady ekonomicznej jako przejaw uczestnictwa świeckich we władzy rządzenia*, w: *Partycypacja społeczna i ekonomiczna w administracji*, red. P. Zamelski, Oficyna Wydawnicza Politechniki Opolskiej, Opole 2015, s. 154–157.

²⁰ Ustawodawca kodeksowy stanowi, że w skład rady kapłańskiej powinni wchodzić członkowie z wyboru, z urzędu i z nominacji (kan. 497). Konferencja Episkopatu Polski doprecyzowała, że w Polsce rada kapłańska ma liczyć od 15 do 40 prezbiterów, zob.: Konferencja Episkopatu Polski, *Postanowienia w sprawie rad kapłańskich i kolegium konsultorów* (21.03.1985), w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, s. 755–759.

Rada kapłańska w odniesieniu do spraw majątkowych w diecezji została wyposażona przez ustawodawcę kościelnego w kompetencje konsultacyjne i jedną kompetencję kreacyjną.

2.1. Kompetencje konsultacyjne

Rada kapłańska posiada głos doradczy. Biskup diecezjalny zobowiązany jest wysłuchać jej zdania „w ważniejszych sprawach dotyczących życia chrześcijańskiego wiernych i zarządzania diecezją” (AS 183). Do tych „ważniejszych spraw” należy zaliczyć to, co służy uświęceniu wiernych, przekazowi wiary lub dotyczy kierowania diecezją²¹.

2.1.1. Udzielanie opinii

W zakresie spraw majątkowych diecezji, biskup zobowiązany jest wysłuchać opinii rady kapłańskiej w następujących sprawach: 1) wydania odpowiednich przepisów co do przeznaczenia składanych ofiar oraz wynagrodzenia prezbiterów wypełniających zadania parafialne (kan. 531; Instrukcja, pkt 2.8); 2) udzielenia zezwolenia na budowę nowego kościoła (kan. 1215 § 2); 3) wyłączenia jakiegoś kościoła ze sprawowania w nim kultu Bożego i przeznaczenia go na cele świeckie, ale nie niewłaściwe (kan. 1222 § 2); 4) nałożenia na publiczne osoby prawne podległe jego władzy umiarkowanego podatku, proporcjonalnego do dochodów (kan. 1263; Instrukcja, pkt 2.18); 5) nałożenia na osoby fizyczne i prawne nadzwyczajnego i umiarkowanego podatku (kan. 1263; Instrukcja, pkt 2.18)²². Ponadto, biskup diecezjalny powinien pozwolić, aby – za pośrednictwem rady kapłańskiej – duchowieństwo diecezjalne uczestniczyło w podejmowaniu ważnych decyzji natury ekonomicznej, wysłuchując jej opinii na ten temat (AS 190).

²¹ E. Górecki, *Rada kapłańska*, w: *Struktury kolegialne w Kościele partykularnym. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Nauk Prawnych TN KUL i Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie. Tarnów 17-18 września 2002*, red. J. Krukowski, T. Rozkrut, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblios, Tarnów 2004, s. 85.

²² Ponadto, biskup diecezjalny zobowiązany jest zasięgnąć zdania rady kapłańskiej także w innych sprawach, niezwiązanych bezpośrednio z kwestiami majątkowymi diecezji, tj.: przed zwołaniem synodu diecezjalnego (kan. 461 § 1); przed wydaniem dekretu o zawieszeniu lub rozwiązaniu synodu diecezjalnego (AS 172); przed erygowaniem i znoszeniem parafii oraz dokonywaniem w niej poważnych zmian (kan. 515 § 2); przed wydaniem decyzji o ustanowieniu w każdej parafii rady duszpasterskiej (kan. 536 § 1). Zob. M. Sitarz, *Kompetencje organów kolegialnych w Kościele partykularnym*, s. 67–68; Tenże, *Rada kapłańska i kolegium konsultorów*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, t. II/1, red. J. Krukowski, Pallottinum, Poznań 2005, s. 388–389.

2.1.2. Wyrażanie zgody

Ustawodawca kodeksowy stanowi, że biskup diecezjalny powinien uzyskać zgodę rady kapłańskiej „tylko w wypadkach wyraźnie w prawie określonych” (kan. 500 § 2). Dlatego też rada posiada uprawnienie do wydawania decyzji wiążących biskupa tylko w dwóch sytuacjach: 1) gdy postanowi tak prawo powszechne i 2) gdy biskup w poszczególnych kwestiach uzna to za wskazane. Obowiązujący KPK/83 nie przewiduje żadnej sytuacji, w której biskup diecezjalny zobowiązany jest uzyskać zgodę rady kapłańskiej²³.

2.2. Kompetencja kreacyjna

Rada kapłańska posiada kompetencję kreacyjną. Ustawodawca kodeksowy stanowi, że na propozycję biskupa diecezjalnego zobowiązana jest ustanowić na stałe zespół proboszczów konsultorów (kan. 1742 § 1) mający na celu uczestniczenie w procedurze usuwania i przenoszenia proboszczów. Jedną z przyczyn usunięcia proboszcza z parafii jest „złe zarządzanie dobrami doczesnymi, z wielką szkodą Kościoła, ilekroć na zarządzenie złu brak innego środka” (kan. 1741, 5°). Z kolei w odniesieniu do przyczyn przeniesienia proboszcza – w związku z zarządaniem dobrami kościelnymi – ustawodawca wskazuje: „dobro dusz albo potrzeba lub pożytek Kościoła” (kan. 1748)²⁴.

3. KOLEGIUM KONSULTORÓW

Kolegium konsultorów to organ obligatoryjny w każdej diecezji, składający się z 6 do 12 prezbiterów mianowanych spośród rady kapłańskiej przez biskupa diecezjalnego na 5-letnią kadencję (kan. 502 § 1).

W zakresie spraw majątkowych kolegium konsultorów posiada kompetencje konsultacyjne. W sytuacji *sede plena* kolegium konsultorów jest organem doradczym biskupa diecezjalnego. Organ ten ma „wyrażać swoją zgodę i opinię według tego, co zostało ustalone w prawie dla podejmowania ważnych decyzji o charakterze ekonomicznym” (AS 184)²⁵. Kongregacja ds. Biskupów

²³ Tenże, *Organy kolegialne w Kościele partykularnym*, s. 130. Jakkolwiek kanoniści podnoszą, czy takie sprawy istnieją w prawie kanonicznym, czy nie. Jedni uważają, że w prawie powszechnym nie ma spraw, które wymagają uzyskania zgody rady kapłańskiej przez biskupa diecezjalnego przed podjęciem aktów administracyjnych; biskup diecezjalny może jednak określić sprawy, które będą wymagały zgody rady kapłańskiej. Inni kanoniści stoją na stanowisku, że przykładem wymogu uzyskania zgody rady kapłańskiej jest wybór zespołu proboszczów konsultorów (kan. 1742 § 1). Zob. B.A. Cusack, *The Presbyteral Council and the College of Consultors [cc. 495-502]*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, s. 659.

²⁴ P. Kaleta, *Prawne aspekty zarządzania dobrami kościelnymi*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2017, s. 71–72; Szerzej na temat rady kapłańskiej zob.: J. Wroceński, *Rola i zadania prezbiterium w życiu Kościoła partykularnego. Studium prawno-historyczne*, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1998.

²⁵ W sytuacji *sede impedita* i *sede vacante* kolegium konsultorów posiada przede wszystkim

postanowiła, że biskup diecezjalny powinien „pobudzać do współpracy” kolegium konsultorów i radę do spraw ekonomicznych w sprawach określonych przez prawo powszechnie (AS 190).

3.1. Udzielanie opinii

Biskup diecezjalny powinien wysłuchać opinii kolegium konsultorów – a także diecezjalnej rady do spraw ekonomicznych – w sprawach dotyczących: 1) mianowania i usunięcia ekonoma diecezjalnego (kan. 494 § 1-2); 2) podjęcia aktu dotyczącego zarządu o większym znaczeniu ze względu na stan materialny diecezji (kan. 1277; AS 193; Instrukcja, pkt 3.32).

3.2. Wyrażanie zgody

Zgoda kolegium konsultorów wymagana jest w sytuacjach, w których ustawodawca kodeksowy przewiduje wymóg jej uzyskania przez biskupa diecezjalnego od rady do spraw ekonomicznych (kan. 1277; kan. 1277 i 1291; kan. 1292 § 1; kan. 1292 § 2; kan. 1295; kan. 1524 § 2)²⁶.

4. WNIOSKI

Z przeprowadzonej analizy kompetencji diecezjalnych organów kolegialnych w sprawach majątkowych należy wyciągnąć następujące wnioski:

- 1) Z ustanowienia Bożego w diecezji władzę rządzenia (ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą) posiada biskup diecezjalny (kan. 381 § 1; kan. 391 § 1 i 2). Z racji przewodniczenia Kościołowi partykularnemu jest głównym administratorem diecezjalnych dóbr kościelnych. Natomiast wszyscy wierni – zgodnie z zasadą pomocniczości – na mocy przyjętego sakramentu chrztu, są powołani do współpracy i współodpowiedzialności w realizacji zbawczej misji, jaką Chrystus powierzył Kościołowi (kan. 204 § 1; kan. 208).
- 2) Jednym z przejawów partycypacji we władzy rządzenia w zakresie spraw majątkowych są organy kolegialne: diecezjalna rada do spraw ekonomicznych, rada kapłańska i kolegium konsultorów, które wspomagają biskupa diecezjalnego w zarządzie dobrami kościelnymi.
- 3) Diecezjalna rada do spraw ekonomicznych posiada kompetencje administrowania dobrami kościelnymi diecezji (pomoc w zarządzaniu dobrami doczesnymi, przygotowanie projektu budżetu na przyszły rok, zatwierdzanie bilansu przychodów i wydatków za rok ubiegły),

kompetencje władcze.

²⁶ Szerzej na temat kompetencji kolegium konsultorów zob.: M. Sitarz, *Kolegium konsultorów w Kodeksie Prawa Kanonicznego 1983 i w partykularnym prawie polskim*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1999, s. 92–136.

- konsultacyjne (udzielanie opinii i wyrażanie zgody), kontrolne (kontrola sprawozdań ekonoma i innych zarządców dóbr kościelnych) oraz kompetencję kreacyjną (wybór tymczasowego ekonoma).
- 4) Rada kapłańska w zakresie spraw majątkowych diecezji posiada kompetencje konsultacyjne (udzielanie opinii i wyrażanie zgody) oraz kompetencję kreacyjną polegającą na tym, że na propozycję biskupa diecezjalnego ustanawia zespół proboszczów konsultorów.
 - 5) Kolegium konsultorów w sytuacji *sede plena* jest organem doradczym biskupa diecezjalnego, dlatego też w odniesieniu do zarządzania dobrami kościelnymi posiada jedynie kompetencje konsultacyjne wyrażające się poprzez udzielanie opinii i wyrażanie zgody.

PIŚMIENNICTWO

- Cusack, Barbara A. 2000a. "The Finance Council and the Finance Officer [cc. 492-494]." In *New Commentary on the Code of Canon Law*, edited by John P. Beal, James A. Coriden, and Thomas J. Green, 645–652. New York–Mahwah: Paulist Press.
- Cusack, Barbara A. 2000b. "The Presbyteral Council and the College of Consultors [cc. 495-502]." In *New Commentary on the Code of Canon Law*, edited by John P. Beal, James A. Coriden, and Thomas J. Green, 652–663. New York–Mahwah: Paulist Press.
- Górecki, Edward. 2004. „Rada kapłańska.” W *Struktury kolegialne w Kościele partykularnym. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Nauk Prawnych TN KUL i Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie. Tarnów 17-18 września 2002*, red. Józef Krukowski, i Tomasz Rozkrut, 81–93. Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos.
- Kacprzyk, Wiesław, i Mirosław Sitarz (red. i oprac.). 2006. *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Kaleta, Paweł. 2017. *Prawne aspekty zarządzania dobrami kościelnymi*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Pawluk, Tadeusz. 2009. *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. Doczesne dobra Kościoła. Sankcje w Kościele. Procesy*. T. IV. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne.
- Sitarz, Mirosław. 1999. *Kolegium konsultorów w Kodeksie Prawa Kanonicznego 1983 i w partykularnym prawie polskim*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Sitarz, Mirosław. 2004. „Organy kolegialne w Kościele partykularnym.” W *Kościół partykularny w Kodeksie Jana Pawła II*, red. Józef Krukowski, i Mirosław Sitarz, 115–153. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Sitarz, Mirosław. 2005. „Rada kapłańska i kolegium konsultorów.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*. T. II/1, red. Józef Krukowski, 381–395. Poznań: Pallottinum.
- Sitarz, Mirosław. 2008. *Kompetencje organów kolegialnych w Kościele partykularnym w sprawowaniu władzy wykonawczej według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Sitarz, Mirosław. 2015. „Kompetencje rady ekonomicznej jako przejaw uczestnictwa świeckich we władzy rządzenia.” W *Partycypacja społeczna i ekonomiczna w administracji*, red. Piotr Zamelski, 151–157. Opole: Oficyna Wydawnicza Politechniki Opolskiej.
- Sitarz, Mirosław, i Agnieszka Romanko. 2012. „Sede vacante.” W *Encyklopedia Katolicka*. T. XVII, 1333–1334. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

Wroceński, Józef. 1998. *Rola i zadania prezbiterium w życiu Kościoła partykularnego. Studium prawnohistoryczne*. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej.

COMPETENCES OF THE DIOCESAN COLLEGIAL BODIES
IN PATRIMONIAL MATTERS

Summary. The Author analyzes the competences of the collegial bodies concerning the administration of the ecclesiastical goods in the diocese. He indicates that the diocesan bishop, who has the power of governance, is the main who administers the ecclesiastical goods in the diocese. The Christian faithful – both those who received the sacred orders and the lay members of the Christian faithful – can participate in the power of governance also by the participation in the collegial bodies. Therefore, the subject of analysis is the competences in patrimonial matters of the following collegial bodies in the diocese: the diocesan finance council, the presbyteral council and the college of consultors.

Key words: diocesan finance council, presbyteral council, college of consultors, diocesan bishop